

Miroslava DESPOT

OBITELJ MRAOVIĆ DALA JE IZ KRUGA SVOJIH PREDAKA I DVA člana koji su uveliko zadužili zdravstvo grada Zagreba, pa je među njima na prvome mjestu spomena vrijedan Aleksandar Mraović st. On je nakon dovršenih medicinskih studija u Beču tamo i doktorirao godine 1825. sa disertacijom o otrovnom djelovanju žive i njezinih spojeva. Vrativši se u Zagreb postaje godine 1830. honorarni fizik zagrebačke županije, da bi svega nekoliko godina kasnije bio imenovan za stalnog gradskog fizika namjesto pokojnog Daubachy-a. Osim toga je Mraović i lični liječnik tadanjeg zagrebačkog biskupa Alagovića i kasnijeg bana Jelačića, a godine 1848. je i glavni liječnik građanske garde u Zagrebu.

Mraović st. je bio vrstan kao liječnik i čovjek, pa je njegova prerana smrt uzrokovana tifusom koji je upravo godine 1855. harao u Zagrebu izazvala golemu žalost među svim gradskim slojevima u Zagrebu. I suvremena štampa komemorirala je njegovu smrt, pa uz ostalo čitamo i ovo „... Riedkoga ovoga muža, i u pravom smislu dobročinitelja varoši ove nemogu zadosta oplakati raztužena sèrca svih gradjanah. Toli u krugu svoga strogoga zvanja liečničkoga, kao i u obće kao gradjanin učinio je pokojnik bezprimernih dobročinstavah. Kao liečnik i varoški fizik bio je svagdie i posvuda, gdje je to iziskivalo zvanje njegovo, kojega prekredno revnim izpunjavanjem navukao si je i ovu bolest...“¹⁾ Pokopan je bio 31. III 1855. pa je i o ukopu suvremena štampa donijela kraću obavijest ustanovivši da je „... Svakolika učeća se mladež, mnogobrojno građanstvo, svi višji dostojanstvenici i činovnici ukazaše pokojniku posljednju uslugu... Svuda su gomile ljudih sastavile se, sve je pohitalo na tèrgove i sokake, kada je sprovod obilazio. Pogreb obavio je arhimandrit karlovački g. Petrović uz podvorbu dvojice sveštenika. Tolikimi suzami još nebijaše ovde nijedan sprovod pratjen, kao što sprovod ovog rietkog dobročinitelja, kojeg uspomena neumèrla ostaje u sèrcima svega žiteljstva...“²⁾

Iz te iste obitelji potječe i istoimeni sin Aleksandar Mraović ml. Kao i otac studirao je medicinu u Beču, koji studij mu je omogućilo zagrebačko gradsko zastupstvo. Ono je „... radi zasluga njegovog tada pokojnog oca išlo mu.. toliko ususret da je god. 1861. bilo zaključeno da se ostavi ispražnjeno jedno mjesto gradskog fizika, tako dugo dok on ne svrši studije.“³⁾ Mraović se vratio u Zagreb te iste godine 1861, pa je smjesta podnio molbu gradskom poglavarstvu uz doktorsku diplomu, tražeći da ga se namjesti kao gradskog fizika⁴⁾. Molba je bila ubrzo po-

zitivno riješena i Mraović od prvoga dana veoma savjesno i revno obavlja svoju funkciju. Svake godine je podnosio iscrpne izvještaje o zdravstvu u Zagrebu⁵, zauzimajući se svugdje i u svako vrijeme za poboljšanje higijenskih prilika u gradu. No ubrzo se Mraović i suviše angažira u političkom životu i to kao izraziti unionista, trošeći i na političku agitaciju razmjerno velike novčane svote, pa je s toga u stalnome dugu, i prisiljen tražiti gotovo svake godine barem jedanput predujam višemjesečni na svoju plaću.⁶) Osobito se Mraović aktivno politički ispoljava u času kada godine 1867. namjesnik banske časti Levin Rauch postaje banom, i to s razloga toga, što je on bio Rauchov lični liječnik i veliki prijatelj. Godine 1868. je veoma aktivan i na stručnome polju, nadzire pijacu, podnosi izvještaje o kruhu i pecivu, podnosi gradskom zagrebačkom poglavarstvu prijavu o okuženju bunara u Svilarskoj ulici, brine se za redovito cijepljenje protivu boginja, podnosi prijavu da zagrebački mesari „nesnažno meso držaju i da je zločišćene fileke confiscirao . . .”, zalaže se da gradski siromasi dobivaju lijekove na račun grada, podnosi prijavu protiv nekog Hoiniga zbog nepovlasne prodaje lijekova, i na kraju iste godine predlaže naredbu da seoska djeca iz neposredne zagrebačke okolice, Horvata, Trnja itd. „imadu školu polaziti.”⁷)

Godine 1868. objelodanjuje Mraović i jednu omanju brošuru⁸) u kojoj iznosi osnovne podatke iz polemike s priorom u bolnici Milosrdne braće u Zagrebu. Polemika bila je izazvana posjetom Mraovićevom bolnici 7. IX 1868, jer je gradski fizik tom prilikom uočio veliki nered, slabu hranu i niz drugih nedostataka. Protiv svega toga se izjašnjava navedeni prior tvrdeći da su to machiavelističke insinucije, na koje mu onda sam Mraović u veoma oštrome tonu odgovara, te uz ostalo navodi da je hrana bila ne samo veoma rđava, nego da je čak u juhi naišao i na crve. Polemika je bila prekinuta na taj način, da je Mraovićev izvještaj prihvaćen, uz njegove prijedloge o poboljšanju prilika u bolnici, i da je onda čak i godine 1871. imenovan i primarijusom u bolnici u kojoj i ostaje sve do svoje smrti.

Međutim, usprkos avansiranja u službi njegovo financijsko stanje se i dalje iz dana u dan pogoršavalo, te i nadalje uzima predujmove na plaću a dugovi bivaju iz dana u dan sve veći. Kao primarijus bolnice razvija veliku aktivnost, poboljšava stanje u bolnici prema postojećim mogućnostima, a brine se i požrtvovno za sve siromahe grada. Veoma je egzaktn u vršenju funkcija gradskog fizika na kome mjestu je i nakon godine 1871. pa jednom prilikom podnosi i veoma detaljan izvještaj o prilikama u zagrebačkoj novoosnovanoj tvornici „obuvala” u kojoj su prema suvremenom nam dostupnom izvještaju uslovi rada i stanovanja za radnike bili veoma teški, pa je s toga i zemaljska vlada usvojila sve Mraovićeve prigovore. U dopisu upućenom zagrebačkom Gradskom poglavarstvu 20. IX 1873. predstavnik Zemaljske vlade iznosi ove potankosti.

„Na izviestje tamošnje od 4. t.m.,⁹) kojim je uz odnosne razpravne spise podnešen ovamo utok, odnosno pritužba ovdašnje tvornice obuće proti odredbi toga gradskog poglavarstva od 27. kolovoza t.g. broj 5171 u pogledu odstranjenja nekijh zdravlju pogibelnih manah, nadjenih kod te tvornice, izdaje se sljedeće konačno rješenje.

Pogledom na zapisnik, koj su ovovladni izaslanici u očevidu svom, preduzetom uslied ovdašnje odredbe od 7. t.m. broj 13025. dne 9. t.m. na licu mjesta, sastavili i ovamo predložili, mora se priznati, da je briga

gradskoga fizika Dra Mraovića i u daljnem sliedstvu gradskoga poglavarstva uvjetovala, u ono još vruće i sparno doba sasvim opravdana bila.— No buduć da su sada već njeke od onih manah, kako iz očevidnoga zapisnika ovovladnih izaslanikah proizlazi, odstranjene, i buduć da sad već sve hladnije i zdravije vrieme nastaje to nalazi kralj. zemaljska vlada i nadalje u krieposti uzdržati svoju predbiežnu odluku od 31. kolovoza t.g. broj 12641, kojom je obustavljena dotična odredba toga gradskoga poglavarstva, na koliko se ista odnosi na zabranu svake daljne radnje po cipelarih u toj tvornici sve dotle, dok se sve mane podpuno neostrane.—

Šta se pak ostalih odredabah gradskoga poglavarstva, navedenih u zapisniku od 23. kolovoza t.g. broj 5171 tiče, to se iste ovim rješenjem stranom potvrđuju, stranom preinačuju, kako sliedi:

1. Zahodne jame nadjene su doista u takovu neuredjenu i nečistu stanju, u kojem se niti sa zdravstvenoga niti redarstvenoga obzira terpieti nemogu; stoga se odobrava naredba gradskoga poglavarstva, po kojoj te jame imadu biti tako uređene, da smrad iz njih neprobija i van nezaudara, nadalje da kišna voda u nje nedolazi, rad čega imadu biti pokrite jakimi i čvrstimi podnicami, na koje ima doći zemlja i šljunak, dočim gradnja jamah sa cementom otpada. — Da se te jame od vremena do vremena očistiti imadu, razumieva se samo po sebi.—

Odtok, koj sada postoji od one prve zahodne jame u dvorištu na levoj strani prama vrtu, ima se zapriečiti, po čem će i voda u ne daleko nalazećem se bunaru od osmradenja sačuvana ostati.—

2) Zahodi se imadu dakako, dok to obziri na vladajuće zdravstveno stanje silno iziskuju, po odredbi gradskoga poglavarstva desinficirati.—

3) Smetnjak blizu ulaza u vrt, koj je sada sasvim otvoren, ima se pokriti i čestje prazniti tako, da nikad nebude previše smetja i kojekakvih odpadakah u njem nagomilano; to je neobhodno potrebno, jer se u bližnjoj blizini nalaze radionice i stanovi razizemlja.

4) Što se tiče reservoiria za kišnicu, koj se upravo sada pravi u vrtu, a u poglavarstvenoj se odluci nespominje, jer se onda, kad je poglavarstvo svoj očevid preduzimalo, još nije bio počeo graditi, opazuje se, da se sa zdravstvenoga gledišta zabraniti nemože, samo treba, da unj nedodje ništa, van kišnica, pak i ova da se ljeti u njem neusmrđi, što ako bi se dogodilo, ima se takova voda iz njega odstraniti.

5) Tavanske spavaonice mogu se bez pogibelji za zdravlje rabiti, ali nesmiju biti prenapunjene ljudmi, koji tamo spavaju. Broj radnikah, koji u jednoj i drugoj tavanskoj spavaonici spavati mogu i smiju, neka gradski fizik opredjeli isto tako, kao i broj onih radnikah, koji u jednoj i drugoj radionici zajedno biti i raditi smiju, jer i u radionicah, ako su raonici prenapunjene, kao što je to do sada bivalo, mora škodljivo na zdravlje dotičnikah dielovati.—

6) U svih prostorijah, gdje radnici rade, imadu se ventilacije zraka izvesti.

7) Ulazi u tavanske sobe imadu se tako urediti, da budu bez svake pogibeli za onuda prolazeće.— . . .”¹⁰).

Iz spisa je u potpunosti uočljivo stvarno stanje na koje je s pravom Mraović podnio svoju tužbu, koliko je ono nakon toga stvarno pobolj-

šano, je i danas otvoreno pitanje, jer i iz nekih kasnijih izvještaja o prilikama u tvornici „obuvala“ slijedi da su uvjeti pod kojima su radnici tamo radili bili teški.

U međuvremenu se u potpunosti izmjenila u Hrvatskoj politička situacija nakon „nagodbenjačkih“ banova na čelu sa Rauchom, nastupa kratkotrajna era banovanja Ivana Mažuranića, bana pučanina, koja je nesmiljeno obračunavala sa svojim nekadanjim protivnicima, pa je na jednoj takvoj listi bio i Mraović. On je neposredno nakon nastupa Mažuranićeva godine 1874. smijenjen kao gradski fizik, na što lično upozorava i zagrebačku javnost jednom novinskom obavijesti u kojoj iznosi i ovo „...trotzdem derselbe ungestzlich seine Stelle nach 14-jähriger aufopfernder Dienstleistung als Stadtphysicus durch die Väter der Stadt verloren, verbleibt in Agram. Ordinations-Stunden von 8—9 Uhr Vormittags und von 2—3 Uhr Nachmittags in seiner Wohnung in der Fleischhauer-Gasse. — Den Armen wie bisher bei Tag und Nacht bereitwilligst unentgeltlich.“¹¹⁾ Neumoran je kao bolnički liječnik, a isto je tako neumoran i kao liječnik zagrebačke gradske sirotinje.

Početak godine 1874. javlja se češće i većim i manjim prilogima u kojima tretira raznorazne veoma zanimljive probleme. Objelodanjuje ih u novo pokrenutom zagrebačkom njemačkom tjedniku Agramer Wochenblattu, koji je lično za njega uveo i zasebnu rubriku pod naslovom „Sanitäres und Gemeinnütziges“. U toj rubrici je uz ostalo objelodanio i jedan oveći prilog u kome iznosi potrebu osnivanja jednog samostalnog liječničkog udruženja, jer smatra da bez njega biva liječnički stalež potpunoma proletariziran¹²⁾, zanimljivi su i njegovi prilozima o ishrani, o higijeni i niz drugih¹³⁾. Objelodanio je i prilog o potrebi otvaranja zagrebačkog biskupskog vrta za javnost¹⁴⁾, pa je tom prilikom primio i pismeno priznanje jednog dijela zagrebačkog građanstva, koje je taj njegov prijedlog poduprlo ovim riječima „Hochgeehrter Herr Dr. Mraović. Wir Unterzeichneten fühlen und angenehm verpflichtet, Ew. Wohlgebornen für den in der letzten Nummer des Agr. Wochenblatt“¹⁵⁾ gebrauchten Aufsatz, betreffend die Absperrung des Bischofsgartens zu danken. Ew. Wohlgeborenen haben sich durch denselben, so wie überhaupt durch Ihre der Verbesserung der sanitären Verhältnisse Agrams gewidmeten Artikel um sämtliche Einwohner unserer Stadt verdient gemacht, und es ist nur recht und billig, wenn Ihren so gemeinnützigen Bestrebungen die gerechte Anerkennung auch öffentlich gezollt wird. Mehrere Bürger Agrams.

Međutim financijsko stanje Mraovićeva došlo je u toliko kritičnu fazu, da je on pritisnut sa sviju strana od svojih dužnika stvorio odluku da si oduzme život, jer je shvatio da dalje ne može nastaviti takav život, a drugi izlaz nije vidio. Samoubojstvo je počinio u bolnici dne 20. IV 1874. na taj način što je popio cijankali i jasno za čas bio mrtav. Manje više sva suvremena zagrebačka i vanzagrebačka štampa¹⁷⁾ komemorirala je njegovu smrt, ističući njegove izvanredne sposobnosti liječničke uz neizmjernu dobrotu srca. Tako čitamo i ovo „U listu, koji je pisao jednom prijatelju odvjatniku, očituje pokojnik sam, da ga je upropastila njegova želja, da bude svakomu uslužan. Morajuć s jedne strane mnogo za rodbinu trošiti, s druge strane bio je dr. Mraović prema sirotinji baš do ekcesa darežljiv. Dozivan u siromašnije obitelji, on je svagda, pošto

je liek propisao, pitao, ima li odkuda liek kupiti, a kad bi mu se obitelj na siromaštvo potužila, ostavio bi joj on nevidom po peticu. O njegovoj prevelikoj želji, da čini dobro, neka posvjedoči ovaj, između stotine jednakin iztaknuti slučaj. Kad je nedavno posjetio jednoga višega činovnika zamoli ga ovaj, neka vidi, oda šta njegov podvornik boluje. Dru. Mraoviću bijaše dosta bolestnika samo pogledati, da se odmah uvjeri, kakva ga bol tiški. „Evo Vam“, reče mu dr. Mraović „pet forintah, da se dobro nahranite, jer ste Vi, moj prijatelju, gladan!“ Kad je na kobni dan¹⁸⁾ išao u bolnicu milorsde braće da ordinira, susrete ga na ulici neka uboga starica i zaprosi ga za milostinju. Dr. Mraović maši se odmah u žep, izvadi i dade starici posljednja dva forinta. Tako je dr. Mraović, nastojeći da svakomu bude prijatelj i dobročinitelj, bio sam sebi neprijatelj; jer mu zaslužba, i koliko je god bila velika...“¹⁹⁾ nije mogla podmiriti sve te njegove potrebe.

Vijest o Mraovićevoj smrti ubrzo se pronijela Zagrebom, i njegov sprovod je bio jedna velika zajednička manifestacija svekolikog zagrebačkog stanovništva, prisustvovao je i tadanji ban Ivan Mažuranić, a viđen je i njegov lični prijatelj nekadanji ban Levin Rauch uz tolike druge poznate ličnosti tadanjeg političkog, javnog i kulturnog života. Prema jednoj suvremenoj vijesti upravio je Mraović uoči smrti nekoliko pisama na svoje prijatelje i na bana Mažuranića, kome je uz ostalo napisao i ovo „... Ich bin meiner Pflicht nach Möglichkeit nachgekommen, die Kranken, so wie die Armen dieser Stadt waren meiner Fürsorge anvertraut. Für diese Unglücklichen zu sorgen war mein zweites Leben. Ich empfehle dieselben Ew. Excellenz mächtigem Schutze.“²⁰⁾ I Mraovićevi politički protivnici odali su mu posljednju počast, smatrajući da je s njime nestao pošten čovjek i vanredan liječnik, koji je do posljednjeg časa vršio svoju liječničku dužnost. „Njegov talenat štovao se je vrlo; no budući lagane krvi, bio bi trebao razumna i istinita prijatelja, da ga nauči i njegovoj znanosti privodi. Mjesto toga pao je u ruke prijateljem, koji su ga hitili u najkaljužniji vrtlog političkog švindla. Od toga doba bio je Mraović nesretan i izgubljen čovjek“, pa je njegov tragičan završetak bio samo nužna i logična konzervenca svih njegovih životnih neprilika. S njime je nestala ličnost koja i danas zavređuje spomen, to više što je svoj liječnički poziv u potpunosti ispunio a za svoje političke poglede je i onako platio golemi porez žrtvujući svoj život, pa je na taj način i okajao te svoje grijehe.

Bilješke

¹⁾ Narodne novine, 1855, 73, 29. III. Osnovne podatke o obitelji Mraović vidi u Liječ. vjes., 1950, str. 312 unutar malog priloga Ivana Ulčnika koji je izdavak iz njegovog predavanja o obitelji Mraović. Vidi i Grmek M. D., Inauguralne disertacije hrvatskih, srpskih i slovenačkih liječnika, Starine, JAZU, Zagreb, 1951, 43, 128. — ²⁾ Narodne novine, 1855, 76, 2. IV. — ³⁾ Liječ. vjes., 1950, 312. — ⁴⁾ Kazalo spisa gradskog poglavarstva, Zagreb, slovo M, 1861, Historijski arhiv, Zagreb. — ⁵⁾ Iako Ulčnik u Liječ. vjes., 1950, 312, navodi da je jedan takav izvještaj iz 1862/3 koristio, nama nažalost danas taj primjerak nije bio dostupan. — ⁶⁾ Kazalo spisa gradskog poglavarstva, Zagreb, slovo M, 1863—1867, Historijski arhiv, Zagreb. — ⁷⁾ Navedeni podaci iz Kazala spisa gradskog poglavarstva, Zagreb, 1868, slovo M. Historijski arhiv, Zagreb. — ⁸⁾ Naslov brošure je Erläuterungen zur Spitalsfrage der barmherzigen Brüder in Agram, Agram 1868. Original u Nacionalnoj sveučilišnoj bibli-

otecu. — ⁹⁾ 4. IX 1873. — ¹⁰⁾ Spisi gradskog poglavarstva, redovna uprava, Zagreb, 1873, 5880, Historijski arhiv, Zagreb. — ¹¹⁾ Agramer Wolchenblatt, 1874, 4, 25. I — ¹²⁾ Agramer Wochenblatt, 1874, 8, 22. II. — ¹³⁾ Agramer Wochenblatt, 1874, 9, 1. III; 11, 15. III. — ¹⁴⁾ Agramer Wochenblatt, 1874, 14, 5. IV. — ¹⁵⁾ Agramer Wochenblatt, 1874, 14, 5. IV. — ¹⁶⁾ Agramer Wochenblatt, 1874, 15, 12. IV. — ¹⁷⁾ Die Drau, Osijek, 1874, 34, 26. IV. U objelodanjenom nekrologu, koji je pisan na mjestu uvodnika čitamo slijedeće „... Dr. Mraović, ein Mann von nicht alltäglicher Begabung, hat unter der frühern Regierung eine ziemlich hervorragende politische Stellung eingenommen. Als Hausarzt des Banus war er auch gleichzeitig dessen Hausfreund und als solcher erwies er sich bei jeder Gelegenheit mit der bewunderungswürdigsten Selbstaufopferung. Die hervorragende soziale Stellung und der Einfluss, welchen er in Agram besass, wurde von Rauch oft benützt, und Mraović's bedeutendes Vermögen, ja selbst seine ärztliche Praxis fielen auf diese Weise nur zu bald der Politik zum Opfer; uneigennützig, bis zum Exzess hat er es stets verschmät, seine wahre Lage seinen Freuden mitzutheilen und so gings mit ihm immer mehr Thal ab, er fiel in Hände herzloser Wucherer, aus denen er sich nicht mehr zu entreissen wusste, und die ihm auch in den Tod trieben.“ — ¹⁸⁾ 20. IV 1874. — ¹⁹⁾ Narodne novine, 1874, 91, 22. IV. — ²⁰⁾ Agramer Wochenblatt, 1874, 17, 26. IV.

DATA ON THE LIFE AND WORK OF DR. ALEKSANDAR MRAOVIĆ, jr.
(1837—1874)

Miroslava DESPOT

THE ARTICLE DEALS WITH DATA ON THE LIFE AND ACTIVITY OF DR. ALEKSANDAR Mraović, jr. physician from Zagreb. Born in the family with traditionnal charity and deep feelings, he continued these principles in his life, up to his tragic and early death.

PRIKAZI

JEDNA ZANIMLJIVA NAREDBA O SPREČAVANJU ZARAZNIH BOLESTI U SRBIJI IZ 1884. GODINE

Miodrag RADOSAVLJEVIĆ i Uroš MIHAJLOVIĆ

KRAJEM PROŠLOG VEKA ČUPRIJA SE NAGLO POČELA DA RAZVIJA zahvaljujući svom povoljnom geografskom položaju a i čestim migracijama posle ratova 1876/78. Doduše, ona je i u starija vremena bila značajni centar i raskršće. U doba Rimljana zvala se *Horeum Margi* (*Moravska Žitnica*)¹ i bila vojno uporište i administrativno-kulturni centar čitave Gornje Mezije. U Srednjem veku a i kasnije: dalje je bila na „carskoj džadi“ i kroz nju su vodili putevi mnogih osvajača. Čuprija je upoznala horde Kelta i Huna, Avara i drugih, legije rimskih osvajača. Zauzimali su je pored Slovena i Grci, Mađari, Nemci, Bugari, pljačkali i pustošili Krstaši, rušili i spaljivali Turci²). Njena je istorija u neku ruku profil istorije čitavog srpskog naroda, koga su mnogi osvajali i ugnjetavali ali nikad nisu mogli da ga porobe i istrebe. Tako je i Čuprija, najpre Horeum Magri, zatim u Srednjem veku grad *Ravno*,³) najzad dobila po Turcima i svoje ime — *Čuprija*,⁴) o čemu ima mnogo pisanih dokumenata.

Dugi i krvavi ratovi, česte bune i ustanci, seobe i vraćanje na opustela ognjišta, nemaština i glad, bili su praćeni i nizom bolesti, tzv. pomora. I zato onda nije nikakvo čudo što je u oslobođenoj Srbiji jedna od prvih briga bila čuvanje narodnog zdravlja. Mere su bile oštre ali i efikasne, što se za onakav stepen zdravstvene i opšte kulture može i razumeti. Tako je na primer 1866. godine prilikom velike epidemije kolere u Čupriji knjaz Miloš lično intervenisao i postavio Miletu Radojkovića za glavnog komandanta vojske koja je opkolila ugroženo područje da se bolest ne bi širila, pa čak mu dao ovlašćenje da puca u one koji budu i pored opomena pokušali da probiju obruč. Glavni lekar bio je dr Karlo Nađ.⁵

Sprečavanje i drugih bolesti, uglavnom zaraznih, najviše se vršilo preventivnim merama, od kojih su najčešće bile stroge naredbe.

Pošto je Čuprija bila sedište okruga, ima više takvih dokumenata-naredaba o čuvanju zdravlja i održavanju čistoće u varoši.

Takva jedna naredba Načelstva Okruga čuprijskog L br. 355 od 17. aprila 1884. godine upućena je Sudu opštine čuprijske sa zamerkom da se isti nedovoljno stara o izvršenju naredbi od 28. i 30. juna 1833. godine — „L br. 423 i 430, navodeći da u varoši Čupriji ima toliko nečistoće, da se mogu pojaviti po zdravlje i život građana opasne i pilepčive zarazne bolesti, a pogotovo kad uskoro napupe topli prolećni dani.